

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 20. julija 1934.



Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Strup iz tujine

»Naše jugoslovanstvo bo močno samo, ko bodo vsi štirje bratovski narodi ustvarili sintezo vsega, kar je pri poedincu najlepše in najboljšo...«

»Vse bolj se danes jasni, in tako mi kakor Bolgari uvidevajo, da je samo združen teritorij od Triglava do Črnega morja zmogel uspešno sodelovati v tekmovalstvu za oblast na Balkanu in v Evropi...«

»Borba«, št. 27.

Poseben zemljepisni zunanji in notranji položaj Jugoslavije zahteva za vodstvo državne politike mnogo državniške modrosti, svetovne razgledanosti in široko zasnovan samostojni politični koncept. Politika malih držav že sama po sebi ne more biti ista, kot politika imperialističnih velesil. Zbližanje in ožje sodelovanje z Bolgarijo je za našo državo življenjska nujnost. Zato je naša dolžnost, da pridemo glede narodnopolitičnih in psiholoških pogojev takega zbližanja na jasno.

Zmaga fašističnega nacionalizma bi nas vrgla za sto let nazaj v razvoju k slovanski vzajemnosti. Za slovansko pojmovanje narodne misli, kakor so se zanj borili največji borci za našo svobodo, je materialistični nacionalizem fašistične smeri atavističen pojav.

Naš list se je rodil iz žive potrebe po glasilu, ki bi preko vseh razlik v miselnosti in politični usmerjenosti združeval vse rojake v eni veliki veri v lepšo bodočnost in v borbi zanjo. Zato ga podpirajte in mu nabirajte naročnikov.

Fašistično pojmovanje naroda je površnejše, primitivnejše, kakor je bilo kdaj naše, slovansko. Zato sme iti pri nas razvoj samo v to smer, da se otresemo tesnega nacionalizma tujega izvora, stoječega zavestno ali nezavestno v službi svetovnega kapitala, ter pomagamo k popolni zmagi slovanski narodni misli, ki bo na-

rode zblíževala, ne pa jih razdvajala. Kako zadovoljenje mora biti za naše stare borce za narodno svobodo, ko vidijo danes pri treznih Nemcih počasno približevanje k našemu, slovanskemu pojmovanju naroda in odmikanje od prejšnjega nacionalizma, ki je mimo politične nacije pozabljal na narod kot duhovno enoto. Pri nas pa bi nekateri radi razvoj narodnega vprašanja usmerili nazaj v preteklost.

Med fašističnim in slovanskim pojmovanjem narodne misli je nepremostljiv prepad. Fašistični nacionalizem je po svojem bistvu separatističen in osvajačen, ker vidi v lastni naciji začetek in konec vseh vrednot, ker neprestano zamenjava politično nacijo z narodom in postavlja pravilni odnos naroda do države na glavo. On pozna samo eno edino težnjo: moč, veljavo, ekspanzijo lastne države za vsako ceno in s tega vidika presoja vsako razmerje do druge države. Fašistična politika je za male države politika samomora, politika izolacije in separacije. Če se tega ne zaveda, je to samo znamenje njene kratkovidnosti.

V ustih fašističnega politika in v predelih fašističnega lista zveni zato vsaka beseda o bratovskem zblíževanju in združenju z Bolgari, kakor profanacija, zasmehovanje ideje slovanske vzajemnosti. Vzemite v roke katerikoli list fašistične smeri, videli boste nemogočo protislovja, neverjetne neskladnosti in nelogičnosti v najbolj načelnih zadevah. Vse to izhaja nujno iz osnovnih zmot in nejasnosti njegove narodnopolitične ideologije.

Pozabljeni!

Človeku se krči srce ob spominu na nesrečni plebiscit na Koroškem, ko vidi, kako vendar naša slovenska kri še ob tako velikem dogodku, ki je

skoraj na vsem svetu spremenil prejšnje stanje, mnogim na boljše, drugim na slabše, a nam — naši krvi — iz slabega v še slabše. Čim večkrat si

Prva opomba

(Predgovor prihodnjemu spisu »Zakon resnice«.)

I. Spoznavnokritični ključ.

(Individualistično spoznavanje zapira vrata do resnice. Samo sorazvojno [sotrudnorazvojno] spoznavanje nudi ključ do nje.)

Kakor zaklenjen zaklad se skriva resnica človeškemu spoznavanju. A že davno so v mnogoletnem sodelovanju skovali filozofi ključ do zaklada resnice, samo da ga je individualistično (egoistično) usmerjen človek zavrgel in ga ni hotel priznati. Ta spoznavnokritični ključ ima dve bradi, to se pravi, njegovo odpiralo je sestavljeno iz dveh splošno znanih in priznanih dejstev: prirodnega ali ljudskega razuma, in sicer:

1. iz dejstva spoznavne omejenosti (spoznavnokritičnega terminizma, lat. terminus = meja, mejanik). Priroda ne razvija v nobenem človeku enakomerno vseh sposobnosti, marveč omejuje število in obseg njegovih čutil. Po načelu delitve dela (diferenciacije ali specializacije) se razvije v vsakem človeku le poseben, njemu lasten del sposobnosti, tako da spozna le neko stran, le neki del prirode (Wirklichkeit). Zato noben še tako nadarjen, mogočen ali slaven poedinec ne more sam iz sebe spoznati cele resnice. Vzporedno z osebno omejenostjo obstoji stvarna omejenost. Človeška znanost je neznanen otok v neskončnem morju neznane prirode, okoli njega se razprostira praznina (vacuum) neznanosti ali metafizike, proti kateri stremi in teži človeška duša z vsemi silami. Vedoželjni ali metafizični nagon je osnovan nagon vsakega normalnega človeka. Meje individualnega spoznavanja pa niso dogmatične, za vso bodočnost nepremakljivo potegnjene, kakor učita skepticizem in agnosticizem z izrekom: Ignoramus et ignorabimus (ne vemo in vedeli ne bomo)!

2. Iz dejstva sotrudnorazvojne (sorazvojne)

spoznavnosti (spoznavnokritičnega konoturizma, lat. noturus, connoturus = tisti, ki bo spoznal, so-spoznal). Nobena stvar in dejavnost se ne pojavi v gotovi, dovršeni obliki, marveč se šele polagoma in po stopnjah razvije. Ne razvija pa se ločeno, sama zase, marveč vse stvari se sorazvijajo v neprestani medsebojni in sotrudni odvisnosti. Nobena resnica ni spoznaven proizvod poedince, spoznanje vsake resnice je s sodelovanjem napredujoč, sotrudnorazvojen (sorazvojen) pridelek strokovnjakov vseh časov in krajev. Spoznavanje resnice nastaja in se množi na tri načine, prvič s sodelovanjem specifično omejenih oseb kakor nastaja podoba v mozaiku iz poedinih kamenčkov ali melodija orkestra iz poedinih godal, drugič z razvojnimi napredkom specifično omejenih oseb, tretjič z izumevanjem umetnih čutil (aparatur). Individualno spoznavanje se s sodelovanjem (kolaboracijo) potencira. Sorazvojno nastaja pred vsem človeška duša in vsa njena vsebina (zaznave, predstave, pojmi). Nobena duša, noben pojem ni dogmatično gotova in priroda (apriorna) bitnost ali količina, marveč nastaja šele v sotrudnorazvojni odvisnosti od okolja in vzgoje. Proti skepticizmu in agnosticizmu uči torej spoznavnokritični konoturizem: Ignoramus, sed noverimus (ne vemo, ali vedeli bomo)!

Spoznavnokritičen ključ je predpogojno spoznavno sredstvo vsake resne in izkustvene znanosti, je predpogojno spoznavno orodje vsakega resnega in izkustvenega znanstvenika. Brez spoznavnokritičnega ključa ni mogoče na nobenem polju spoznati nobene resnice.

II. Podoba duše in dopolnilni nagon.

(Dve razvojni stopnji duše. Podobenost nevidne duše in nevidnega etra. Dopolnilni nagon s primerjanjem.)

Vse življenje, torej tudi filozofsko premišljevanje, izvira iz naše dušeduhovnosti. Duša obsega čustva in nagone, duh fantazijo in razum. Oboje

tvoji celost naše dušeduhovnosti ali iz okrajševalnih razlogov — naše duše, ker je duh le njena višja razvojna ali sestavna stopnja.

Znana je sestava različnih strojev (radio, orgle, mlin), poznamo posamezne dele, njih zvezo in pogonsko silo, ki povzroča njih gibanje in delovanje. Enako radi bi spoznali tudi nevidno dušo, ki žene stroj telesa in možganov, podobno kakor udeležujejo elektromagnetni valovi nevidnega etra stroj našega radia. Duša in eter sta enako nevidni sili, opazujemo ju samo po učinkih na naša čutila, ne da bi zaznavali gibalni vzrok (duša, eter) sam.

Doslej še nimamo aparata, ki bi nam kazal nevidno dušo kakor nam na pr. kaže rentgenski aparat notranje, nevidne dele telesa. Ali je duša le pogonska sila in odkod? Doživljamo in opažamo le učinke svoje duše v obliki občutkov, zaznav, predstav in pojmov, čustev in nagonov. Nehote se vsiljuje vprašanje: v kaki zvezi so doživljani občutki, zaznave, predstave in pojmi, čustva in nagoni z nevidno dušo?

Duša si odgovarja sama po svojem dopolnilnem nagonu (totalitni, sintetični refleksi), s katerim stremi po celoti (kompleksu) in si iz prvin, delov, učinkov dopolnjuje celoto in vzroke. Ako na pr. slišiš besedi »svetovna vojna«, ti slišani del (beseda kot pars pro toto, del za celoto) oživi v spominu ves kompleks strahote in trpljenja, ki si ga doživel na fronti ali v zaledju. Kakor bi pritisnil na skrivnostni gumb, se sproži celotni kompleks. Po istem dopolnilnem nagonu si hoče duša iz svojih učinkov (občutkov, zaznav itd.) napraviti celotno podobo o sebi sami. To pa samo na ta način, da dopolni vidne, doživljene dele občutkov, zaznav itd. v celoto nevidne duše — s primerom, podobo, prenosom (metaforo) kake znane, vidne stvari. Katera znana stvar bi bila najprimernejša za ponazoritev, za podobo neznane duše? Nudi se primer z različnimi stroji (radio, orgle, mlin), najprimernejša pa se zdi primera (prisposodba) z rastlinskimi semenom. (Konec prih.)

obnovimo spomin nanje in čim globlje proučujemo njihovo sedanje življenje, tem živejša je vsaj duhovna vez z našimi onstran meje, ki bi jim srčno radi pomagali.

Je pa en del našega naroda, ki je v stalni narodni nevarnosti, in ki tej nevarnosti podleže leto v leto, ki ni onstran naše državne meje, marveč prav blizu nas, a če tudi v naši državi, je vedno v nevarnosti za svoj slovenski obstoj, to so naši Slovenci, živeči na kočevskem jezikovnem otočju in njegovih mejah.

Kolikokrat se spominja naša javnost koroških bratov in naše krvi pod italijanskim jarmom, a kako redko se kdo spomni teh naših sonarodnjakov, pomešanih med Nemci, Kočevarji. Koliko bridkega je preстал v Avstriji naš človek v kočevskih naselbinah. Kdo bi preštel, koliko slovenske krvi, ki se je potopila v nemški živelj, imajo na vesti nekaj cvetoče trdnjave nemštva na Kranjskem, kako so bile Schulvereinske in Südmärkine šole zelo previdno in bogato raztresene po kočevskih vaseh. Sadovi onega nasilnega raznarodovanja se kažejo danes še posebno močno. Sila zanimiva bi bila statistika, ko bi šli pri pisanih družinah za nekaj desetletij nazaj, pa bi že v bližnji generaciji sedaj trdega Kočevarja našli pristnega Potočana, Sodražana, Ribničana, Črnomalca, ki se je pred nekaj desetletji preselil na Kočevsko, ne da bi znal eno nemško besedo, a otroci danes že nočejo govoriti »windisch«. Kaj zanimivega bi odkrilo raziskovanje, zakaj je to ali ono posestvo, ta ali ona knezija v nemških rokah. Da se 14.000 Kočevarjev vzdržuje narodno skoraj intaktno na malem otočju od Dolenje vasi, Rakitnice, Banjaloke in Hinji, ni zasluga le njihovega narodno nedostopnega življa, marveč dotok je, in sicer močan dotok je iz slovenskih vasi. Kako ne! Oglejmo si sedanje razmere! Nemštvo na Kočevskem ima dosledno do poslednje vasi segajočo izvedeno organizacijo — ime je postranska stvar. Vodstvo je v mestu Kočevje, kjer je zbrana glavna inteligenca kočevskega ljudstva. Poglavitni njih namen je, obdržati v svojih ljudeh nemškega duha, prožiti lastnemu človeku pomoč v vsakem pogledu, samo da ga obdrže nemštvo. Po vseh vaseh malih in velikih ima le-to vodstvo svoje zaupnike, ki dobijo smernice iz mesta. Priznati moramo, da ta organizacija ne odpoveduje, ker vedno in povsod je deviza »Unser Ländchen«. To je krilatica, ki premošuje razlike kulturnega mišljenja in prepričanja, blaži politična nasprotstva, lajša gospodarsko stisko. Prav ko zelena prerokova zastava, ki napoveduje sveto vojsko. In le-to vodstvo vé, kaj hoče. Ima začrtan program predvsem v šolskem in kulturnem vprašanju, vlada javno mnenje, zna voditi prilike v ospredju ali ozadju, kakor pač kaže. Podučen zgled za tako prakso kaže ravno sedanji sestav občinskega sveta v Kočevju. V tem vodstvu, ki mu načeluje odvetnik dr. Hans Arko, čigar predniki so ribniški Arkoti, ki je namestnik narodnega poslanca g. Puelja in bil podpredsednik Jugosl. nacionalne stranke za srez Kočevje. Posamezne organizacije, Gasilska društva, pevsko društvo, kateremu načeluje isti dr. Arko, Kulturbund, ki ga vodi dr. Röthel i. dr. — imajo svoje voditelje v skupnem vodstvu. Za zvezo z ljudstvom po

vaseh skrbi Gesangverein, ki uprizarja svoje prireditve po vaseh, gasilska društva s svojimi plesnimi venčki, Kulturbund s svojimi predavanji i. dr. Mesto in vsaka občina je v rokah tega vodstva, ki urejuje vse delovanje po svojih načelih. Prejasen dokaz je zato sledeče dejstvo: Pred nekaj tedni je neki slovenski list pozval Ribničana notarja Lovšina, sedaj župana v Kočevju, naj pojasni, zakaj mora vse mestno uslužbenstvo kupovati pri nemški tvrdki. In to je kar Kočevarci predvsem zahtevajo v svoje roke, javno mnenje, ki mora vedno govoriti za ugled nemštva.

Ponovno poudarjam, v tem vodstvu je inteligenca, in sicer brez razlike stanu ali kulturnega nazora, podrejajo se mu razlike v mišljenju, v prepričanju, veže jih »Unser Ländchen«. Ni brez pomena imeti javno mnenje za seboj. Le pogledimo! Slovenska družina se naseli v pretežno nemški vasi. Takoj mora čutiti, da je »Kranec«. Če bi se sam hotel kakorkoli uveljavljati, ne bi šlo — proglase nad njim bojkot in naenkrat postane osamljen. Njegovi otroci so — največji reveži. Igrati z drugimi otroci se ne morejo, ker ne razumejo njih jezika, v šoli so revčki zlasti, če je še nemški učitelj. Kaj čuda, če je prisiljen tak človek, da se brž privadi kočevščini in začne čebneti z njimi, seveda otroci toli prej, ker so mlade glave. In čudovito! V par letih so otroci marsikje tako predelani, da še s starši nočejo govoriti slovensko, češ, ta jezik ne koristi nič! Pred nekaj meseci je bilo, ko je pobič v mestni šoli, kamor je prišel iz vasi in seveda slovenskega pokolenja, na dvakratno slovensko vprašanje učitelja zabrusil »bindiś versteh net! Trdimo, pred nekaj meseci. Vse to ustvarja javno mnenje, ki dan za dnem buta v staro in mlado slovensko glavo, dokler ne ubije vere: Slovenec je zaničevan — Kočevar velja. In če se to godi v narodni državi danes, kaj vse se je godilo v Avstriji, ko so Nemci prosto pljuvali prosvetnim delavcem v obraz brez vsake kazni.

Javno mnenje ukloni marsikoga! Če je kmet,

je osamljen brez zancev, če je obrtnik, ostane brez naročil, če je delavec, brez dela.

Javno mnenje pa mora biti vedno njim v prilog, seveda in to prav povsod, da se pokaže »Unser Ländchen«. Izjeme ni niti v cerkvi in pred cerkveno oblastjo. Leta 1933 je bilo birmanje v kočevski župniji, ki ima vsaj 43 Slovencev. Nadpastirja so hoteli pozdraviti tudi slovenski možje in slovenski otroci. Vse je bilo pripravljeno — mož z nagovorom, deklica z deklamacijo. Ko se pripelje škof, je pa naenkrat bilo slovensko krdelec tako potisnemo ob stran, da ni prišel ne mož ne dekletke do besede. S kako težavo so si priborili Slovenci v večji fari vsaj eno slovensko pridigo na mesec! Kako se bore v drugi večji župniji, da bi vsaj toliko dosegli, saj jih je 1/3, a nimajo niti ene slovenske besede z lece ali ob kakih prilikah. Seveda so razna upravna mesta v nemških rokah. Strumna organizacija in agitacija ne bi drugače pustila! V takih prilikah seveda je junak, kdor vzdrži. Če se pa dobi junak, ki bi hotel se protiviti taki praksi, ga napadejo celo slovenski sosede sami, češ kaj se siliš!

Če to v kulturnem in političnem oziru, kaj šele v gospodarskem! Da, če se kje kaže, kaj je pridnost slovenskega človeka, se kaže v teh krajih. Sam nase navezan gara, se znoji in trudi slovenski kmetič, da si ohrani bit, zavedajoč se, da je navezan izključno samo nase. In baš to vztrajno delo doseže, da se naš človek vzdrži v osamelih kočevskih vasi, medtem ko se izseljujejo nemški sosede, mnogi za vedno. In če je sedanja kriza stisnila in zadavila toliko močnih eksistenc, kako ne bi naš človek v teh revnih gričih obupaval! Kriza ga davi, javno mnenje ni zanj!

Kje dobi kaj opore in zaščite? Trdimo: Ni ga dela slovenskega naroda, ki bi bil tako malo upošteván, za katerega bi se slovenstvo tako malo zanimalo in katerih Slovencev bi v naši neposredni bližini primeroma toli utonilo v nemštvo, kot baš kočevski Slovenci!

To bomo o priliki v tem listu še bolj podprli!

Poglavje o dnevnicah

(Konec.)

Zneski, ki se vsako leto porabijo v ta namen, segajo v stotisoče, milijone. Koliko splošno koristnega bi se dalo napraviti s tem denarjem pri zavodih samih in drugod, n. pr.: graditi stanovanjske hiše, podpirati razne dispanzerje, učne zavode, znanstvene ustanove, univerzo itd. Denar v ta namen bi bil plodonosno naložen, njegove obresti bi donasale posredne in neposredne koristi tudi dotičnim zavodom samim. Pa naj kdo gre in prosí kogarkoli teh zavodov za malenkostno podporo, vzemimo, kakemu znanstvenemu institutu. Odgovor bo: Žal nam je, nimamo — pa tudi predpis ne dopušča.

Morda bo kdo ugovarjal, da razprava o tem ne spada v »Slovenijo«. O, pa še kako! Pri stvari ne gre samo za številke, ampak še za nekaj, kar je važnejše. Svoje dni je bil najhujši očitak, če se je kandidat vrgel v obraz: Dnevnic ti slišijo! A to

so bili le kandidati za državni in deželni zbor, kjer je bilo treba res delati, in je poslanec lahko potrošil, ne da bi kdo ve kako razsipal. Drugod dnevnic skoraj ni bilo, ali pa so bile le neznatne. Vračali so se le dejanski izdatki in morebitne izgube pri zaslužku. Odborniška mesta so veljala za nekaj častnega. Menda ni nikogar, ki bi se upal trdit in ki bi mogel dokazati, da so v tistih časih delali z manjšo vno in slabšim uspehom. Ravno narobe! Sodelovanje v nekaterih zavodih je bilo zlasti za delojemalce često riskantno, kdor se je izpostavljal, je tvegál svojo eksistenco brez vsakršne nagrade. Kdor pa je iskal osebnih koristi, je kmalu odpadel sam od sebe. A danes je drugače. Povsod so zagospodarile dnevnice, in delo za narodov blagor je postalo dobičkonosno.

Sistem dnevnic kvari moralo, kajti plačano delo vodi do grdega osebnega prerivanja pri volih

„Osnovi jugoslovenskega nacionalizma“

Pod tem naslovom je spisal profesor Ljuba D. Jurković knjižico, ki obsega 28 strani in jo je izdala: Biblioteka »Pobratimstvo« v Ljubljani za ceno 4 Din izvod.

I.

Bistvena vsebina te dušeslovno-družboslovne obravnave bi bila tale: Naš narod je že zaradi zemljepisne bližine sprejel starogrško pojmovanje sveta in življenja, ki je obstajalo v neki skladnosti človeka in prirode, da je zato na vse stvari okrog sebe gledal s stališča narodnodržavne celote. Ko je naš narod sprejel krščanstvo, ki je imelo nasproti prirodi pesimistično stališče, medtem ko je bil stari grški svet glede življenja na zemlji optimističen, ni izgubil čuta za pozemeljsko življenje, čeprav je videl v krščanstvu vrednoto, ki je zanjo tudi umiral. Tako je nastalo geslo: Za sveti križ in zlato svobodo! To različno, a vendar med seboj zlito pojmovanje življenja in sveta je bila glavna gibna sila vsega življenjskega in duševnega uveljavljanja nas Balkancev v nasprotju z Zahodom. V tem je pa izjema tisti del našega naroda, ki je sprejel katoličanstvo ter dosledno temu izgubil svojo državno samostojnost in čut zanjo, n. pr. Slovenci so skoraj popolnoma prišli pod vpliv srednjeveškega zapadnjaškega (katoliškega) gledanja na svet in življenje, medtem ko so Srbi sprejeli pravoslavlje, ki je najbolje odgovarjalo njih pojmovanju življenja in sveta, da jim je dosledno temu bilo omogočeno bojevati se z manjšim ali večjim uspehom za svojo duševno in državno samostojnost.

Tudi glede razmerja človeka do človeka si najde naš narod pravo pot, kar kaže dejstvo, da se naš nacionalizem ni razvil v kapitalističnem pomenu, kakor n. pr. v Nemčiji, Italiji, Madjarski, ampak naš človek verjetno sprejme zaradi tega, ker je izkoriščen in nima materialističnega mišlje-

nja, socialno pojmovanje sveta in življenja. Pri nas ni bilo in ni »višjih« družbenih slojev ter tudi ne pravega tovarniškega delavstva; mi smo kmetje, a kmet je prvotni pridelovalec in obenem konsument. Današnja svetovna gospodarska kriza je nastala zato, ker je cena kmetijskih pridelkov padla izredno in se je s tem avtomatično znižal tudi kmečki konsum, s čimer so bili obenem prizadeti industrija in trgovina, proletariat in srednji sloji. Ker sta pri nas proletariat in meščanstvo v razmerju do kmeta in njegovih izkoriščevalcev na strani svetovnega kapitalizma, čeprav ju ta izrablja, se naš kmečki človek ne navdušuje za razne socialistične nauke druge ali tretje internacionale, ko socializem rešuje v glavnem vprašanje razmerja tovarniškega delavstva do kapitalizma. Boj za narodno svobodo je bil pri nas stvarno tudi boj za socialne pravice.

Po turškem vpadu v našo zemljo je začel predirati k nam nemški imperialistično-kapitalistični nacionalizem, ki je bolj nevaren kakor je bil turški vpad, čeprav je bilo hudo oboje. Nemški nacionalizem služi za sredstvo kapitalizmu, medtem ko je pri italijanskem in madjarskem kapitalizmu, ki sta spremljevalca nemškega, narobe: tam je kapitalizem v službi nacionalizma, ki ob svojem času sam korenito obračuna z njim, ko pride do spoznanja, da je tak obračun potreben in dober; zato je važen in nevaren za nas samo železno organizirani nemški kapitalistični nacionalizem s svojim imperializmom.

Vse življenje našega naroda je boj za ohranitev samega sebe, tudi naš današnji nacionalizem je samo logični izvod tega boja. Jugoslovanski nacionalizem izključuje vsako možnost službe kakršnemu koli kapitalizmu in ne more biti kot tak imperialističen. Njegova naloga je, da najde pravnejše, socialnejše in lepše življenje naši narodni skupnosti, da blaži, plemeniti in zbližuje človeka s človekom, brata z bratom, da prinaša v družbo kar največ mehko, toplote, globine in širine...

II.

Jurkovićev spis, ki ga odlikuje vsebinska resnost in oblikovna uglejanost, je po izhodišču zgrešen, po obravnavanju družbenega stanja in razvoja enostranski in zato v zaključkih zmoten.

1. Predvsem je to srbska zgodovina, ki jo obdeluje, manj hrvaška in slovenska; zakaj v preteklosti so se razčlenile tri narodne skupine, ki obstajajo še danes po notranjosti in zunanosti izživljanja. Balkanci, ki jih pisatelj loči od Zapada, so Srbi in del Hrvatov, a Slovenci ne spadamo sem; zakaj zemljepisno leži naše ozemlje nad 45° severne širine, do kodér nekako sega Balkan od 35° sev. širine. Slovenija je preko Visoke Hrvaške na robu Balkana, med njim in Zahodom — vrata, skozi katera hodijo narodi s severa na jug, od zahoda na vzhod, prehodni pas; zato vabljen za osvajanje.

Zgodovinsko ni sprejemljivo, da bi bilo pri Slovencih samo katoličanstvo krivo izgube državne samostojnosti in čuta zanjo. Kaj pa drugi evropski narodi, ki so tudi prišli pod vpliv zapadnega srednjeveškega krščanskega svetovnega in življenjskega naziranja, a so bili ti narodi brez čuta za svojo narodno in državno svobodo, n. pr. Švicarji, Čehi, Italijani? Vprašanje, da pri nas ni bilo in ni dovolj čuta za samostojnost in svobodo, bo treba rešiti bolj vsestransko, pri čemer bi bilo naše katoličanstvo razložiti podrobno, da se pokaže, koliko je vplivalo na slovensko izkoreninjenost (nestalnost). Pisateljevo pojmovanje je nekoliko v nasprotju s Cvijičevim, kakor ga je bil podal v spisu »Govori i članci« in ga je primerno za nas ocenil dr. Glonar v »Novih Zapiskih« 1922. leta. Tu je Cvijič predstavljah »centralno dinarsko plemce«, t. j. glavno Srbe kot južnoslovansko »pleme« z najkrepkejšo zgodovinsko zavestjo in najbolj živimi izročili, da so po selitvah postali za drugi dve južnoslovanski »plemenici« cement ter vplivali na prizadevanja za samostojnost tudi prav takrat (in takrat še bolj), ko so pod pritiskom prilik bili sprejeli kat. in unij. vero. Iz tega bi sledilo, da so bili po Cvijiču v preteklosti Srbi zlasti kot katoličani nosilci

tvah za kulisami, a nekritični misli, da je ta boj »kresanje duhov«. Plačani funkcionarji so hočeš-nočeš morali »lojalni« in pazijo, da se ne bi zamerili upravi, ker vedo, da ta razpolaga z vsemi sredstvi reklame in upravlja tudi volilni aparat. Za kritične duhove ni prostora v številnih odborih in odsekih. Torej bratec, bodi lepo miren in priden, da prideš v več odborov, da bo več sej in da boš zopet izvoljen. Uprava ne ljubi kritičnih razpravljanj. Tako postajajo odgovorne samouprave orodje neodgovornih uprav. Odborniki ne sodelujejo aktivno, marveč so le z oljem dnevnic namazani glasovalni stroji.

Razlogov za dnevnic ne zmanjkuje; le to je vrag, da po večini ne drže. Ali so — recimo — kmetijske zadružne organizacije potrebne? Seveda so, pa še kako! Pa imenujte, prosimo, le eno, ki svoje odbornike honorira. Odbornike, ki prihajajo po več ur daleč na zborovanja, pustivši doma vse delo! Odbornike, ki res delajo in ki nosijo za svoje delo vso moralno, stvarno in celo kazensko odgovornost! In kdo dá kmečkemu gasilcu odškodnino za čas, ki ga prebije na sejah, zborovanjih in vajah, kdo honorira njegovo delo pri požarih in reševalnih akcijah in kdo ga odškoduje za morebitne poškodbe? Pa občinske odbornike za javne seje in neopazno delo v mnogih odsekih? Brez števila je vrsta ustanov in organizacij, katerih funkcionarji se resnično žrtvujejo dan za dnem in izgublajo čas, ki bi ga lahko izrabili za sebe. Kakšne dnevnic prejemajo za sebe n. pr. odborniki Slovenske matice, Slovenskega planinskega društva, Rdečega križa itd.? Če najdemo te in podobne organizacije nesebične in — sposobne ljudi, ali je res nemogoče, da bi jih ne našle tudi druge ustanove?

Pri Pokojninskem zavodu je predlog za odpravo dnevnic propadel, prodrli pa je predlog uprave, da se slednje znižajo od 200 na 150 Din. Predlog za popolno odpravo dnevnic je bil malce preradikalen, bržčas tudi ni bil povsem resno mišljen. Kajti res ne gre, da bi se vsi funkcionarji metali v en koš. Resen bi bil predlog za povračilo resničnih stroškov in izgubo pri zaslužku.

Na istem zboru je bilo predlagano tudi izenačenje pokojnin nameščencev zavoda s pokojninskimi rentami zavarovancev. O tej zadevi pa se je po mnenju nekaterih izpregovorilo bolj zato, da jo ugoden veter potegne skozi okno, toda prav v tistem času ni bilo sapice.

A vredno je, da se tudi o tem razmislija in razpravlja. Predlog, kakor rečeno, ni mogel biti resno mišljen, imel pa je skrito željo. Enako neresno bi bilo, če bi kdo predlagal izenačenje pokojninskih rent s pokojninami nameščencev zavoda, četudi bi bil tak predlog socialnejši. Sedanjí čas je kaj primeren za razne poskuse, na pr. za izenačevanje vseh vrst. Ni treba dvakrat reči, da prvi predlog že jutri postane suho dejstvo, več ko dvomljivo pa je, če bi predlagatelj hotel prevzeti zanj vso odgovornost. Kajti to bi bilo izenačenje navzdol. Temu izenačenju bi lahko sledila še druga, in kje je zapisano, da bi se izenačenja morala ustaviti baš pri plačah in pokojninah. Plaz, ki bi se utrgal, bi utegnil izenačiti še kaj drugega, na

pr. premoženja, resnične in fingirane dediščine, vojne in povojne zaslužke, tatljeme, provizije itd. itd.

O izenačenju plač se je vršila zanimiva debata v občinskem svetu ljubljanskem. Izmed vseh govornikov je samo eden zagovarjal znižanje prejemkov, t. j. izenačenje plač občinskih s prejemki državnih nameščencev. Svoj zagovor je utemeljeval s silno brezposelnostjo ter bedo številnih vdov in sirot. Na začudenje vseh mislečih pa ni povedal, kakšno korist bi imeli od tega brezposelni, vdove in sirote. Prihranek bi namreč ne šel v kak sklad za podpore, marveč bi se znižal samo občinski proračun za določen znesek. Prihranek bi mogoče neznančno čutili le največji neposredni davkoplačevalci, velikanska večina občanov pa sploh nič. Okrnitev plač bi brezposelnim, vdovam in sirotam še hlebečka kruha ne prinesla. Prav gotovo pa bi znižanje plač znatno oslabilo konsumno moč prizadetih, posredno pa tudi druge sloje in ne šele nazadnje tudi davčno blagajno.

Radi tega ne izenačenje navzdol, ampak navzgor; že zato, ker ima vsaka palica dva konca. Poleg vsega drugega je namreč mogoče tudi to, da

OPAZOVALEC

Janezom!

Prejeli smo od somišljenika in priobčujemo:

Slovenske Janeze ironično nazivljajo nas, ki se zbiramo okrog »Slovenije«. S ponosom sprejemamo ta naziv — to pomeni grčo, pomeni mišice, pogum, pod trdo skorjo zlato sree, pomeni človeka, ki korenini v slovenski zemlji.

Ni nas malo, a biti nas mora več. Vsi, ki ste z nami ene misli in ene vere, pristopite v krog naših Janezov, v družino okrog »Slovenije«. Darujte malenkost za njen tiskovni sklad in izjavite s tem, da odobravate njeno delo in njene cilje in se uvrščate med borece za našo skupno stvar.

Janezi smo in hočemo ostati v tem smislu, da smo neomajni v zvestobi do svojega naroda, da nas nihče ne odvrne od ravne poti in ne premakne z mesta, kjer stojimo kot straža za svoje pravice.

Narodna, ljudska, socialna misel nas druži. Narodni biti pomeni za nas: s svojim ljudstvom biti eno, čutiti z njim in delati zanj, odklanjati puhle nacionalistične fraze; naroden biti pomeni za nas: za svoj narod brezpogojno zahtevati, kar priznamo vsakemu drugemu, se za svoje pravice neizprosno boriti, biti pokonei — mož, sovražnik vsake hlapčevske miselnosti.

Janezi, zgrnite se okrog »Slovenije«, spomnite se je ob vsaki priliki, delajte svojemu imenu čast. **J a n e z.**

Mimogrede

Podpiranje umetnikov in portreti zaslužnih mož. V nekem mestu naše mile domovine se je odločilo županstvo, da z naročili portretov zaslužnih mož pomaga umetnikom. In veste, za koga so se odlo-

bodo delodajalec v dotični seji občinskega sveta v korist redukcije plač izstreljene patrone pobrali, jih zopet napolnili ter — recimo — pri kakih pogajanjih zopet in s pozitivnim učinkom izstrelili. Dotični gospod pripada menda grafični stroki, nikjer pa ni zapisano, da veljaj izenačenje samo za javne nameščence. Izkušnja uči, da se z jedjo večja apetit.

Posledice gospodarske krize so kaj preproste, pomanjkanje na vseh straneh. Ni pa preprost njen vzrok, še manj preprosto pa je zdravilo, ki bi kaj pomagalo. Razpravljanje o tem pa ne spada v okvir tega članka. Rečeno bodi samo, da besede, izgovorjene le zato, da laskajo lastnim ušesom, še niso zdravilo. Stiske tudi ne bo konec od danes do jutri. Sproženo pa je vprašanje dnevnic, previsokih dnevnic, dnevnic sploh. Dajatve se odpravljajo, krčijo, zamotujejo, predpisi se izpreminjajo, primanjkljaji rastejo, dnevnic pa ostajajo, kakor skala sredi njive. Tu zasadiš rovnico ne bo stalo preveč truda, potem smodnika in... puhnilo bi. Na tako pridobljenem koščku njive bi lahko rasel krompir ali karkoli, kamenje pa bi služilo kot stavbeni material. Minérji na delo! Ali brez dnevnic!

čili? Za samega gosp. župana! Kdo pa naj bi tudi bil bolj zaslužen od g. župana? Pa bo spet slika

Mestni muzej in njegov bodoči ravnatelj. Mestna občina ljubljanska je kupila lepo palačo za mestni muzej. Prav in lepo. Palačo torej imamo, dasi še ne bogve kaj, kar bi rastavili v njej. Zato pa je tembolj potreben ravnatelj. Za dobro plačana ravnateljska mesta pa je seveda vedno dovolj denarja in častiželjnih. Tako tudi za bodoči ljubljanski mestni muzej. Pravijo, da ima največ upanja za to mesto nekdo, ki ima kar meščansko šolo in ki se je že tudi izkazal za zelo sposobnega v gospodarskih in kulturnih zadevah. Mislimo pa, da bo mo-

najprej sklicati posebno komisijo (kar ji najbrž ne bo tako težko, saj jo je tudi za računske izpite tistih, ki jih zaradi nezadostne šolske izobrazbe pri banovini niso mogli polagati), da bo dala temu gospodu potrebno kvalifikacijo; novi zakon o muzejih namreč določa, da morejo biti upravitelji (to je ravnatelji) in kustosi muzejev samo osebe z znanstveno kvalifikacijo (univerzitetna diploma in doktorat) kakor univerzitetni profesorji.

Nacionalno razgibanje. Dandanes je za nekatere vse nacionalno, od čevljev na nogi do klobuka na glavi — samo da kaj nese, za kaj bi torej ne bilo nacionalnega razgibanja. Vsaj tako posnemamo po »Jutru« z dne 16. jul. 1934 v poročilu v »glavni skupščini« LNP, kjer je zapisano tole: »... je predsednik aludiral na razmere o našem sportu in poudaril, da sport ni privilegij boljše situiranih, dasi so zanj potrebna gmotna sredstva, temveč podlaga za nacionalno razgibanje mladine.«

Časnikarska slovenščina. »Največji dnevnik v dravski banovini«, ki se tudi sicer in sploh in povsod odlikuje, piše seveda tudi najlepšo slovenščino. Če ne verjamete, pa si oglejte samo nekaj vrst prevoda globko umetniškega romana L. Wolffa »Gargan« na str. 16., št. 154, z dne 8. VII. 1934 tega

misli in zavesti o narodni svobodi med južnimi Slovani. Ne preiskujem podrobno zgodovinske resničnosti tega za Slovence, ker vemo, da domače slovensko prebivalstvo na Spodnjem Štajerskem ni bilo prijazno tem srbskim uskokom ali beguncem, ki so jih tožili zaradi delomrznosti in plenateljnosti; vendar omenjam to okolnost, da se vidi, kakšen vpliv je pripisoval Cvijič srbskemu katoličanstvu (čeprav po krivici), s čimer hočem le podkrepi svojo zgorajšnjo trditev, da bi bila za pisatelja v tem oziru umešna večja previdnost.

(Konec prih.)

Gledališče

DRAMA.

Letošnja gledališka sezona je pri kraju. Ostane nam samo še poročilo o nekaterih predstavah, pa bomo lahko napravili črto in ugotovili celoletni uspeh.

H. H. Ortnér: Mojster Anton Hit. Igra v treh dejanjih (10 slikah). Prevel dr. M. Smalc. Režiser: prof. O. Šest.

Zanimiv poizkus sodobne drame, ki pa vendar ne pomenja takega preloma s preteklostjo, temveč hoče samo prilagoditi kompozicijo igre sodobnemu čustvovanju in mišljenju. »Mojstru Antonu« sta kumovali ob rojstvu kolektivna drama, ki noče pokazati samo usode poedinca, temveč nekega tipičnega okolja (v našem primeru vasi) ter ruski realizem (etični problem). Igra ni enotna, dramski element je večkrat močno pomešan z epičnim, kar pa nikakor ne moti, ker se je znal pisatelj spretno ogniti epični razvečenosti, ki vpliva z odra preveč enolično ali celo dolgočasno, z zanimivo in krepko orisanimi podeželskimi tipi ali originali (grobar Mihec).

Režiser je spretno nanizal prizor za prizorom in dobro podčrtal smisel igre, v podrobnosti pa se ni spuščal. Zato so včasih ostala manjša nasprotja, ki pa niso motila. Zelo dobro pa je rešil delikatni prizor smrti čevljarice.

Igralci so ustvarili res plastične like, ki so sicer prešli včasih v karikaturu, vendar pa brez posebne škode. Posebno pozornost zaslužijo Kraljev Anton Hit, Ana Mire Danilove, čevljarica Marije Vere, Cesarjev direktor, originalni Lipahov grobar Mihec in Jana Trapasti Hanž.

Inszenacija je bila v glavnem posrečena, le pozorišče v gozdu je bilo nenaravno in nerodno. Prevod dober.

John Galsworthy: Družba. Drama v 3 dej. (7 slikah). Prevel B. Vodušek. Režiser Bratko Kreft. Inszeniral: inž. arh. Ernst Franz.

»Družba« me je močno razočarala. Res je, Galsworthy ni borec za novo človeško družbo, izglajena je njegova pot, že zdavnaj preizkušena, nekaj duševno plemenit konservatizem, pomešan z duhovnim aristokratizmom. In vendar je v tej plemenitosti toliko krivice! Naj je de Lewis Žid ali ne, stremuh, pogoltni ali kar si bodi, stotnik Dancy mu je denar ukradel in dolžnost »družbe« bi bila, da ga izloči in obsodi, če ga pa ni, bi bila dolžnost pisatelja, da jo radi tega obsodi. Tega pa Galsworthy ni storil. Sploh pa, zakaj mora biti de Lewis prav Žid? Prav tako zamerjam pisatelju Ricardosa, ki ga je igral z globokim umevanjem in izredno fino igro Daneš in s tem močno rešil tudi pisatelja. Da, da, Galsworthy je prevelik gospod prav te družbe, ki jo je naslikal, da bi mogel razumeti malega človeka.

Režiser B. Kreft je imel težko delo — preko pisatelja ni mogel, za njim pa še manj. To se je pokazalo tudi v režiji.

Igralci so, kot smo pri naši drami že navajeni, bili vsi dobri. Odlikovali pa so se zlasti Daneš kot Italijan Ricardos, Skrbinšek s sijajno podanimi Židom de Lewisom, Levzar z odbijajočim Dancyjem, Mira Danilova kot njegova žena ter v manjših vlogah Cesar (Gilman), Lipah (Twisden) in Jerman (major Colford). — Inszenacija smotrna. Prevod dober.

F. M. Dostojevskij: Bratje Karamazovi. 8 slik iz romana. Po prevodu VI. Levstika za oder priredil C. Debevec. Režiser C. Debevec.

Dramatizacija epičnih del je vedno tvegano delo. Pri Dostojevskem je to toliko lažje, ker je njegov tekst izredno dramatičen, obtežuje pa spet tako delo obširnost njegovih spisov. Zato so tudi ostali »Bratje Karamazovi« v Debevevi prireditvi le krna, v katerem se mesijanska ideja, utelešena v Aljoši, skoraj popolnoma izgubi, dasi je za Dostojevskega najznačilnejša. Če izvzamemo vse to, pa moramo priznati Debevcemu poizkusu lep uspeh.

Debevec je priznan kot sila vester režiser, čigar analiza je miselno vedno dognana do zadnjih malenkosti. Manjka pa mu intuicije in močne čustvenosti, zato nas marsikaj ne ogreje. To moremo ugotoviti tudi pri »Karamazovih«, kjer sem pogrešal tudi pravi ruski duh, ki je prav za Dostojevskega tako značilen. Take reči je treba pač čutiti, s samim intelektom jih ni mogoče dojeti do dna. Pri »Karamazovih« sem tudi opazil, da manjka Debevcu smisel za skupinske prizore. V prizoru »Sodba« so bili statisti porotniki nemogoče, tako v igri kot v maski; morda je temu vsaj deloma krivo dejstvo, da je režiser sam igral in ni mogel tako paziti na ostale.

V igri je tokrat presegel vse Debevec. Njegov Ivan je bil v resnici izklesan do podrobnosti, višek pa je dosegel v prizoru s Smerdajakovim in pred sodiščem. Pri Skrbinšku (Dimitrij) bi si želel tu pa tam manj rezev prehod, Jan kot Aljoša v tej prireditvi ni imel prave prilike, da bi se razvil. Škoda. Poimovanje Smerdjakova (Kralj) se mi ne zdi popolnoma pravilno, preveč je nesramen, premalo zviti, zato včasih težko verjeten. Tudi temu bo najbrž krivo, da je igral režiser sam in izgubil zato potrebni pregled. Cesarjev stari Karamazov je med njegovimi najboljšimi stvaritvami, dasi stilno malo spominja na hudožestvenike. Gregorin (zagovornik) je prekosil Lipaha (drž. pravdnik), dasi slovi v literaturi prav govor drž. pravdnika. Grušenjka M. Danilove je zaostajala za njenimi boljšimi vlogami, dasi se je vidno trudila, da bi dala najboljše. Boljša je bila Katja Boltarjeva, katere bolestna duševnost pa ni prišla v začetku do pravega izraza.

cenjenega lista. N. pr. tole: »Nikolina se je burno zasmejala. Nato je vstala, stopila pred pažeta in vprašala: »Ali veste, kaj je ženitbeni posredovalec, grof Henikstein?« Prav po ljubljansko: Als slišu Betetata, kje peu Rigulelata brez libretata ...

Mimogrede pa naj bo še povedano, da si je »Jutro«, sicer brez našega dovoljenja spodobilo naš »Mimogrede« za udrihanje po bojovcih, za kar se jim najlepše zahvaljuje »neki separatistični listič«, ki je s tem prejel »od merodajne strani« najvišje »nacionalno« priznanje in potrdilo, da vendar ni tako »nedržavnotvoren = protidržaven«, kakor smo mislili, sicer bi si »Jutro« od njega gotovo ne spojovalo.

X.

Dobrovoljci so spregovorili, ...

Prejeli smo: »Savez ratnih dobrovoljaca kraljevine Jugoslavije, sreska organizacija Ljubljana. Cenjenemu uredništvu. Podpisani naprošam za brezplačno objavo sledeče notice v Vašem cenjenem listu. Špampiljka: Savez ratnih dobrovoljaca Kraljevine Jugoslavije, sreska organizacija u Ljubljani. Alf. M. Lorger, predsednik. Naši dobrovoljci so spregovorili. Na izrednem občnem zboru organizacije vojnih dobrovoljcev v Ljubljani dne 7. julija t. l. so bili sprejeti z veliko večino samo sledeči predlogi:

1. da se delegatom Organizacije vojnih dobrovoljcev v »Boju« izreče zaupnica in absolutorij;
2. da se jim izreče najtoplejša zahvala za njihovo požrtvovalno, pošteno in pozitivno delo v »Boju«;
3. da se zaprosijo, da vztrajajo na začrtani poti, da afirmirajo tudi v bodočem delovanju »Boja« častno dobrovoljsko ime ter da storijo vse, da bo to delovanje vedno v skladu s plemenitimi cilji in ideali vojnih dobrovoljcev.

Pismo priobčujemo v celoti, kakor smo ga prejeli. Prav tako pismo objavlja tudi »Prelom« in ga obširno pojasnjuje. Tudi »Prelom« je pustil neposlovenjeno, kar je neslovenskega v tem pismu. Za nas je zanimivo, kakor piše »Prelom«, »da so dobrovoljci ugotovili, da so imeli in še imajo v »Boju« odločilno vlogo. Predsednik, I. podpredsednik in glavni tajnik »Boja« so dobrovoljci, kakor še celo število členov izvršilnega odbora. Proti volji teh tovarišev se v »Boju« ni zgodilo ničesar, vladala je vedno najlepša harmonija.« Prav to je ugotovil tudi naš list v uvodniku z dne 15. junija t. l. in celo poudaril, da so tudi vse bojovniške organizacije brezpogojno priznale vodstvo vojnim dobrovoljcem. Zdaj, ko se postopno umikajo iz kolektivnega člena v »Boju« druga za drugo vse organizacije, ki so bile boterce pri njegovem rojstvu, ostanejo v njem delegatje vojnih dobrovoljcev, da na u k a z Saveza ratnih dobrovoljaca Kraljevine Jugoslavije, sreske organizacije u Ljubljani — kakor se izraža »Prelom« — tudi nadalje v imenu vojnih dobrovoljcev vodijo »Boj«, kakor bodo »oni to hoteli«.

Nam, ki slovenstvo in demokracija nista prazni besedi, je težko dopovedati, da bi 39 vojnih dobrovoljcev v imenu celotne dobrovoljske organizacije v Sloveniji po svojih delegatih moglo vsiliti svojo

Inscenacija je bila sicer preprosta, vendar dovolj učinkovita.

Prevod, znan že iz knjige, odličen, tu pa tam pa me je motil kak srbohrvatizem ali rusizem.

St. L. Kostov: Goljemanov. Komedija v treh dejanjih. Poslovenil R. Pustoslemšek. Režiser: prof. O. Šest.

O Bolgarih, zlasti pa o njihovi književnosti, vemo Slovenci zelo malo, dasi spadajo v isto južno-slovansko skupino kot mi. Zato moramo biti tem bolj veseli, da smo gledali z našega odra bolgarsko komedijo, ki prav posrečeno prikazuje politično življenje Bolgarije pred nedavnim časom. Le žal, da je bila uprizorjena na kraju sezone.

Nekateri kritiki so pač pod vplivom uprizoritve Nušičeve »Gospe ministrice«, ki prikazuje isto okolje, značilno za vsa balkanska politična središča, pisatelju »Goljemanova« St. L. Kostovu očitali Nušičev vpliv. Mislim, da je to pretirano in da jih je pač zmotila sorodnost okolja. Pa če bi tudi popolnoma ne izločili tega vpliva, moramo vendar priznati delu Kostova mnogo večjo resnost in tudi pomembnost kot Nušičevi sicer spretno napisani »Gospe ministrici«.

Režiser O. Šest je izbral vse možne efekte — od slike na steni do pogrezala in tako dosegel lep zunanji uspeh, h kateremu pa so obilo pripomogli tudi igralci, zlasti Cesar kot sijajen narodni poslanec Goljemanov, Nablocka (Iljeva, soproga ministr. preds.), Kralj (Čavdara), Skrbinišek (urednik Sirkov), Bratina (Petrakov) in Gabrijelčičeva (Petra-nova).

V prevodu R. Pustoslemška so ostale še razne trdote, ki jih bilo treba izgladiti.

*

V eni izmed prihodnjih števil bomo še na kratko pregledali, celotno delo naše drame v letošnjem letu in tako zaključili svoja poročila o letošnjih vprizoritvah, ki so kljub raznim zaprekam pokazale igralsko prav lep napredek, ki dokazuje, da zasluži naša drama več pozornosti, tako pri občinstvu kot pri odgovorni oblasti.

V. K.

pamet desetstisočim bojovnikov in invalidov drugače, kakor s fašistično diktaturo, ki ni ne slovenska ne demokratična. Celo danes, ko velika večina slovenskih vojnih dobrovoljcev, ki čuti slovensko in demokratično, ne more do pravega izraza svojih najglobljih čustev, nam je nepojmljivo, da se »Savez ratnih dobrovoljaca, sreska organizacija u Ljubljani«,

obremenjuje s tako odgovornostjo pred svojim narodom in njegovo zgodovino. Tistim, ki si upajo z odkrito besedo na dan, groze z izključitvijo. Vprav vojnim dobrovoljcem bi moralo biti lastno, da se ne boje prav nič drugega, kakor da jih

Prepričani pa smo, da bodo pravi slovenski bojovniki končno le prišli do besede.

Paberki z bojovniških zborovanj

Trboveljska bojovniška skupina je svoje dni sklicala delegatski sestanek in povabila nanj tudi bojovniško delegacijo v »Boju«. Ker delegacije ni bilo, je sestanek sprejel nekatere sklepe. Na predlog g. St. Vidmarja so se na delegatskem zborovanju v Ljubljani vsi ti sklepi uničili. Sklenilo se je tudi, da ima pravico sklicovati delegatske sestanke samo bojovniška delegacija v »Boju«. Ker bi se pa lahko ponovil trboveljski primer, da delegacija sploh prezre potrebo sklicanja, je g. Knez predlagal, da delegacija sestanek mora sklicati, če to zahteva tretjina vseh skupin. G. Vidmar je to zvišal na polovico, kar je zopet obveljalo. V nadaljnjem je g. Fabjančič napovedal demokratizacijo pravil, seveda z dostavkom »tako zvano«, da ne bi kdo mislil na resnično demokratizacijo. Zatrjuje tudi, da razumejo »pokret« »Boja« in napovedujejo nasprotnikom tega »pokreta« boj na življenje in smrt. Hencajte! Da se da izraza izročilo, se bodo vse krajevne organizacije poslej imenovala »skupine bojovnikov«.

Poslej bo »Boj« imel tudi svoje praznike: 29. maj (1917. leta majniška deklaracija, ki pa nosi datum pravilno 30. maja), 28. oktobra (1918. leta doglasitev neodvisnosti), 1. decembra (1918. leta dan zedinjenja) in 6. januar (1929. leta kraljev manifest).

Torej v tem grmu tiči zajec ...

Kakor se nam poroča, je glavni tajnik »Boja«, delegat »Saveza ratnih dobrovoljaca, sreske organizacije u Ljubljani«, g. Vl. Fabjančič te dni govoril tudi na nekem zborovanju v Sarajevu. V nadi, da tam lahko bolj odkrito pove namere »Boja«, se je baje s posebnim zadovoljstvom pohvalil, da je edino »Boj« tisti, ki je dokončno »fental« klerikalnega zmaja v Sloveniji, kar se doslej še nikomur ni posrečilo. Klerikalizmu je zdaj odklenkalo med Slovenci!

Prav je, da se je to kedaj povedalo s kompetentne strani. Mi smo to že tako vedeli, da »Boj« ni naperjen proti »Jutrovemu« nacionalizmu ampak da je bil le spretno prikrit maneuver proti vse premočni slovenski opoziciji, ki je bila napoti Jugosl. nacionalni stranki. O klerikalizmu sploh imamo mi svoje mnenje. Glede slovenskega »klerikalizma« je pa »Jutro« že nešteto krat ugotovilo, da ga ni več, in menda bo to tudi držalo, saj »Jutro« je baje nezmotljivo v svojih sodbah. Tako torej ves krik proti korupcionizmu, vse bombastične puhlice, vsa udarna gesla iz starih ropotaren, — vse to je imelo, če ne edini, pa vsaj glavni namen, da se dotolče in uniči opozicija. Rečemo samo to, da bi konec opozicije pomenil zmago tistih, proti katerim so govorniki »Boja« na svojih zborovanjih v Sloveniji najhuje rohneli. Kdor še ni spregledal, naj zdaj odpre oči nastežaj.

Denar varovancev iz Slovenije

Po novem zakonu o izvenspornem sodnem postopanju bodo morala sodišča v Sloveniji nalagati ves denar varovancev v Državno hipotekarno banko. Dolej je bil ta denar nalagan v slovenske pupilarno varne denarne zavode in deloma je bil pa izposojen na posestva, predvsem sorodnikom varovancev. Vsega denarja slovenskih varovancev je pri sodiščih okoli 200 milijonov, od tega je že par let v Državni hipotekarni banki zavoljo ministrskega ukaza, ki je bil izdan pred nekaj leti, okoli 100 milijonov. Po novem zakonu o izvenspornem sodnem postopanju bo moralo biti naloženih še ostalih 100 milijonov, ki so še v slovenskih denarnih zavodih in na posestvih v Sloveniji, v Drž. hipot. banko.

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtev ni boljšega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunja, ki jo vlačijo veter po cestnem blatu; ne bo imel gobezdal za preroke in ne žlobudranja puhoglavcev za razodetje.

Pojasnilo

V zvezi z mojim člankom »Prekmurje in mladina« je prišlo do nespornostov. Nekateri go-spodje, na katere pri pisanju svojega članka sploh nisem mislil, so mnenja, da sem jih v svojem članku z izvajanjem o tem, kako je izobraženstvo v Prekmurju reševalo življenjske probleme Prekmurja, »oblatil«. Zato imam za potrebno, da ugotovim: O izobraženstvu sem se izražal kot o celoti. Zakaj, bo razumel vsakdo, kdor hoče razumeti. Res pa je, da postane vsaka taka trditev o celoti do neke meje krivična, brž ko jo apliciramo na posameznike. Ne dvomim, da je pri nas marsikateri izobraženec, domačin ali prišlek, po svojih močeh delal za ljudstvo. Toda ne gre mi za izjeme. Gre mi za celoto. In o celoti bom vzdržal svoje mnenje toliko časa, dokler mi nihče ne dokaže — in želim, da mi kdo dokaže:

1. da je prekmurska izobražena javnost (izvemam zlasti tiste posameznike, ki jim je to bila službena dolžnost) reševala v mojem članku omenjena vprašanja;

2. da je le pri enem teh vprašanj enotno nastopila;

3. da je omenjena vprašanja rešila v brezdvomno korist prekmurskega ljudstva.

Kolikor je zadoščeno le tretji točki, je bil moj članek krivičen, odveč in — Klub prekmurskih akademikov, kakor ga pojmujem jaz, odveč. Če ji pa ni zadoščeno, sta bila potrebna oba.

Škerlak Tibor.

† Lojzetu Jerebu za slovo!

Sredi zorečih polj smo te položili v zemljo, našo drago slovensko, ki si jo Ti do zadnjega diha tako ljubil.

Spominjamo se obiskov pri Tebi ob času dolge bolezni. Še bolj se spominjamo Tvojih besed. Odgrinjal si nam zastore, ki jih mi sami nismo mogli. Čim bolj se je Tvoja duša sproščala teže zemeljskega življenja, tem jasnejši je bil Tvoj pogled na to življenje. Presenečala nas je Tvoja sodbja; Tvoj pogled v sedanost in prihodnost je bil jase in mnogokrat smo ostrmeli ob Tvojih besedah, ko si govoril o našem narodu, državi, o svetu. Jasno si videl pot, ki jo bomo hodili mi, ki si nas moral zapustiti: pot trpljenja, boja in končno cilj zmago-slavja. Žal nam je, da te takrat ne bo več med nami.

Med nami pa bo ostal tvoj duh. V naših dušah bo ostal Tvoj lik, podoba trdo preizkušane fanta, podoba idealnega akademika.

Skrbno bomo čuvali Tvojo dediščino: nezlomljivo ljubezen do slovenskega naroda, čigar podobna si bil Ti, trpeči Job!

Odpočij se, dragi Lojze, v naši slovenski zemlji! Skušali bomo, Tvoji prijatelji, da bomo vredni Tebe.

*

Lojze Jereb, jurist, je umrl 13. julija na Sp. Brniku na Gorenjskem. Pokopali smo ga 15. julija.

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti knjigo »Čokolada«, ki jo je spisal Tarazov Radionov in je izšla v Zagrebu.

Volitve v Trbojah pred sodiščem.

Pred ljubljanskim okrožnim sodiščem sta bila dne 14. julija t. l. obsojena Lojze Čebašek iz Moš in Janez Zupan iz Trboj pri Smledniku. Kriva sta prestopka po čl. 80 volilnega zakona. Ko so se vršile občinske volitve v Trbojah, je vdrla več ljudi v volilni lokal, kričalo: »Ven s punktaši!« in obtoženca sta ponovno izrinila iz lokala zastopnika opozicionalne liste Josipa Bugarja in ga lahko poškodovala.

Številne aretacije v Idriji.

V petek dne 22. m. m. se je že jutraj razširila vest, da je policija aretirala več Idriččanov. Z aretacijami so pričeli že ob 4. uri jutraj tako, da niso vzbujali pozornosti in da se ni prebivalstvo preveč razburjalo. Kljub temu pa se je vest o tem dogodku zelo hitro razširila.

Aretirali so odvetnika dr. Franca Vidmarja, Josipa, Franca in Ivana Didiča, lastnike znanega idrijskega hotela, fotografa in trgovca Srečka Bajta, mesarja Kavčiča in lesnega trgovca Ivana Fortiča, ki je jugoslovanski državljani.

Vseh sedem aretirancev so takoj odpeljali dalje, kam ni znano. Vest o tem dogodku je ljudstvo zelo razburila, zlasti ker nihče ne ve pravega vzroka.

Širijo pa se govorice, da so istočasno aretirali več oseb tudi v Ajdovščini in nekega župnika na Tolminskem.

Podrobnosti teh aretacij niso znane.

Iz raznih poročil razvidimo, da se je fašistična policija zadnje čase vrgla spet na delo, toda s povečano agilnostjo. Trn v peti so jim predvsem še vsi oni Slovenci, ki so gospodarsko trdni in jim v tem pogledu oblastva ne morejo do živenga.

»Istra.«